

بعض منہجیات آثار ایلہ فتونک دلالت ایندیکی بر طاقم غرائب کشفیات و حکمای
متقدمین و متأخرین طرفین ایراد ایدیلان محاکات مفیدہ بی و بعض تراجم
احوالی حاویدر .

مؤلفی

{ احمد ممت }

جزو نومروسی

۱۰

فیثاتی ۴ غروشددر .

ایلیک دفعہ

اولی اوزره محرک ذاته مخصوص مطبعہ دہ باصلدی .

استانبول

۲۸۹

اورا نژدهری کنسانده توطن ایتش اولان
المان مهاجرری مسکور میویه (قریم
طارطار) وانکلیر مهاجرری (میمون
اککی) دیر . بادیه نشین زنجیلربی
عادتا دائمی بر مفسدی اولوق اوزره اکل
واس تهلاک ایدرر .

امضا

مکتب طبیه طغوزنجی
صنف شاگردان
شاگرد ابراهیم

انسان تنها بیوسه نه اولور؟

همان هر کس عندنده عمومی بر مراق
حکمه کیرمشدر که « بر چو جی بر او طیه
قیاسدر یانه کیسه کیرسه نجیاهانکی
لسانی او کره نور » دیه دوشونیلور . زمانه ده
دعواسنی اثبات ایچون دلیل کوسستمک
کلفتدن وارسته عقلا چوق یا ! بو مطالعه
اوزرینه بعضری دیور که « چو جی او حاله
ثربانی لسانی او کره نور !! »
مادام بو صورت دوشونیله جکدر .

باری آدم عقلی دوشونیلسون . عجا
بنی بشر تک و تنها حال وحشته بیومش
اولسه جلیتی نه اولوردی ؟ « دیه اراتیلسون .
اساطیر اولینی و بر طاق قوجه قاری
حکایات و خرافاتی بر طرف ایدوبده کر چکدن
بر دوشونیله جک اولسه بومسثله بی هر کس
بر درجه به قدر حل ایده بیلور . زیرا
دوشونیلور کوریلور باقیلور که چو جی
کلدیکی عالندن اسانه وجبلته دأر هیچ برشی

اجله حکمای متأخریندن اولوب طوغدیغی
کون الماتیاده شهر آیین اجرا ایدیلان
علکساندر هومبولت نام حکیم بو اغاجلرک
اون زراع اعشاری قظرند بوانسانلری
۵۱۵ سنهک اولدیغی حساب ایله
دیشدر . اقالیم حاره غایت قوراق اولوب
اغاجلر اوزرینه حرارتک تأثیری دخی عینی
بزم ممالک معتدله ده صوغوقک تأثیری کیدر .
حرارت تأثیراتیله یاراقلربی دو کرلر و مؤخرأ
یغمورلر یاغدیغی زمان بته تکرار یاراقلتورر .
اغاجلر تازه یاراقلدقیری زمان زنجیلرکال
رغبته طویلایوب وقورودوب توز ایدرر
ویونک اسمنه (لؤلؤ) دیرر . بوتوز اسکی
باصوره مبتلا اولنره واوروپادن سنغال
کلان و خنای ملتبه یه دوچار اولان خستدره
مداوات اولهرق استعمال اولنور .
الحاصل باعوباب اغاجی دنیا یوزنده
موجود اولان اغاجلرک کافه سندن قدیم
وجه سندن جسم اولوب شوقدر وار که
یو کسکلکی قانغیله متناسب دکدر .
اکثریا دالربنک قطری ساقی قدر کسب
جسامت ایدر .

بو اغاجلرک اوسترالیاده موجود اولان
جنسنتک میوه سی افریقا باعوبابنک
میوه سندن ده کوجو کدر . افریقا
باعوبابنک میوه سی سنغال اهالیسی عندنده
بک مرغوب اولدیغندن تجارتی بک
رواجلیدر . حالبوکه اوسترالیانکی
اوقدر معتبر اولدیغندن تجارتی دخی
جزویدر .
باعوبابک میوه سی میخوشجه اولوب

بعض مثاللر شوروايتی بوسستون رد و جرح
ایتمکه ممانعت کوستریور . انجیق
حیوانات وحشیه دن اولاد بشری امریمک
درجه سنه قدر مروت کوسترمک یرنجی
حیوانلردن بکله نیلور برهت اولیبوب
اولسه اولسه حیوانات سائمه دن انتظار
ایدبله یلور .

نه ایسه بونلره وحوش ایله نصل
لکندلر بیتی الک دقیق پردرجه سنه قدر
تخریدن قطع نظر فقط تاریخ طبیعی بزه
صکره دن توحش ایتمش برطاقم انسانی بشر
کوستریور . ویدیورکه :

« بونلر جمعیت بشریه دن آریله رق
وانسانجه تعیش ایچون نمونه اله جق هم
جنسنی کوره میدرک بیچاره ل تکلمه اولان
استعدادلر بیتی دکل حتی هانکی نوع
حیوان اولدقلر بیتی و وطنلر بیتی واقربا
وخویشانی دخی قراموش ایدوب ینلرینه
دخی غارض اولان قبایق مناسبتله قوه
مفکره لری کبدر عاداتا حیوان کبی برحاله
کلورلر . حتی کسندیلری طاعلرده
اورمانلرده بهایجه یشادقلر یچون سیکرلرینه
فوق العاده قوت ووجودلرینه غایت الغایه
برچویکلر کلوب سائر بهایم و سباع کبی
بونلر دخی انسانلق وجودنک مساعده
ایده میه جکی حرکتلره مقتدر اولورلر »

بوزوایت انسانلرک لوازم و مقتضای
انسانیتی بالکز اناسندن باباسندن وسائر
بنی نوعندن کوروب اوکرندیکنی دوشونمک
خصوصه سنه بزه رهبر اولوب خصوصیه
ذکر اولان روایت قوجه قاری روایتنه

کتورمبور . مثلاً برچوجق طوغغورکه
کندیستله برابر انکلیر لسانی کتورمش
اولسون . کذلک هیچ بریسی کورلمبورکه
فرانسز جبلتده ویاخود چینلی طورنده
طوغغون . کندیسی هرشیدن غاری
اوله رق طوغغور و بعده اناسی باباسی کندی
لسانلر بیتی کندی طورلر بیتی کندی جبلت لری
چوجقلرینه و بریور . بوحاله کوره هیچ
برشینه مالک اولدیغنی حالده دنیا به کلان
برچوجق اگر هیچ برکیسه دن هیچ برشی
کوروب اوکره نمز ایسه هیچ برشینه مالک
اوله میه جق بک بدیهی برصورته استنتاج
ایدبله یلور .

شو مطالعه وشوا استنتاج بزم کندی
کندیمزه موفق اوله جقمز برشی اولوب اگر
بو باید بزدن اول کلش و بوسسته بیتی بزن
اول دوشونوب کذلک بزدن اول قرار بیتی
و برمش اولان انسانلرک صورت تدقیق
و مطالعه لریه مراجعت ایدجک اولور
ایسه ک مسئله بیتی عاداتا بتون بتون بداهته
اولق اوزره میدانه چیقارایلورلر .
تاریخ طبیعی دیرکه :

« اراق اراق بعض وحشی آدملر
کور یلور . حالبوکه بونلر اصلا خلقه
وحشی دکلدر . صکره دن توحش
ایتمشدر . تاریخ طبیعی علماسی بوقیل
آدملرک اورمانلر ایچروسنده غیبوبت
ایدرک حیوانات وحشیه ایله برابر یودیکنه
و حتی انلر طرفندن امریلدیکنه قائل
اولورلر »
اشاغیده کور یله جکی وجهله واقعا

مقیس اولیه رقی امثال ماده یله مستدل
ومثبتدر . شویله که :

آیو جبلته کبرمش انسان

بولونیا تاریخ طبیعستنده ذکر ایدلدیکی
وجهله ۱۶۶۱ سنه سننده برطاقم آوجیلر
لیتوانیا اورمانده برطاقم آیولر میانده تقریباً
طقوزر یاشنده ایکی چوجقک اوینامقده
اولدیغنی کوروب آییلری قیشقرده رقی
وقاچیرورق چوجقلری طونغه چالشمشار
ایسه ده بر یسی قاچوروب بالکر دیگرینی
طوته بشلر و فقط چوجق دیشلریله
و طرناقلریله وانسانلک قوتک مافوقده
برقوت ایله مدافعه کوسردیکی جهته اکا
دخی پک کوچلکه موفق اوله بشلر .

بوچوجق قومرال واوزون صاچلریله
وغریب برسیما ایله نظرره حیرت وریدیکندن
بولونیا قرالنه تقدیم اولمش وتعلیم و تربیه سی
ایچون آدم لر تعین قلمش ایسه ده بویاده
صرف ایدیلان امکلر هب بوشه کتمش
چوجغنی انسانه الشدیرمق ممکن اوله ماماش
صرتنه کبدریلان البسه نک وریدیکی زحمت
تحمل ایدمیش . نه زمان فرصت
بولور ایسه البسه سنی لیمه لیمه پاره لیوب آتار
ایمش . هله لسان اوکرتمک هیچ بوجهله
ممکن اوله میوب عادتا آیو کی حایقیرر ایمش .
یکرمی ایکی یاشنه قدر یشامش بعده وفات
ایمش .

انگلین اطیباستندن قونور ۱۶۹۴
سنه سننده ینه بولونیا ده وحی وارصوه
شهرنده کذلک آیو طینتنه تحول ایتمش اون
یاشنده برچوجق ده کوروب احوالی

یازمشدر . بوچوجغنی لیوانیا اورمانده
اخذ وکرفت ایندکلی زمان بعینه آیو کی
صیحه ایدر ایمش . وجودی دخی آیو
توکی کی سرد برتوک ایله مستور ایمش .
طول مدت تر یه ایدلدکدن صکره براز
انسانجه سنه یشامغه الشمس و برقاچ سنه
تعلیم صکره براز لقردی سوبلکه دخی
باشلامش بونک اوزرینه احوال سابقه سنه
دائر کندیستندن معلومات ایتمشدر .
فقط اوزمانلر قوه مفکره دن بتون بتون
محروم اولدیغنی جهته عالم وحشته کی
سرگذشت احوالنه دائر معلومات
یرماش . طیب قونورک الک اختیار
اودونجیلردن الک تجربه کار کویلسوردن
الدیغنی معلوماته کوره ذکر اولتان لیتوانیا
اورماننده آیولر کیچ وقت طشرده قالان
چوجقلری قابوب کوتوردر ایمش . فقط
بونلره بر فنانلک یایق شویله طورسون
یووالرینه کوتوروب اوراده چوجقلری
سورلر واونلرلر ایکن شاید و آیوجه سنه
صیقوب ده چوجغنی اغلاده جق اولورلر
ایسه دیگر آیولر انک اوزرینه هجوم و تکدیر
ایدلر ایمش .

طیب قونورک کویلسوردن الدیغنی شو
معلوماته (العهده علی الراوی) دیر ایدک .
انجق بویله آیو جبلته تحول ایتمش
چوجقلرک برمنوال محرر وجودی تاریخده
موجود اولدیغنی جهته اگر روایت مذکوریه
بتون بتون رد ایددجک اولسمق بوتخوله
نه معنایره حکمرده متعبر قالورز .
مع هذا انسانلرک عالم وحشته تک

وتها پیودکری زمان فضائل انسانیه دن محروم قاله جقلری حقیقده مادی وظاهری مثال اوله رق بالکر بر منوال محرر آو طینته تحول ایتش اولان چوجقلره قالیوب دهها دیگر مثاللر دخی موجوددر . از جمله قورت حالته تحول ایدن انسانلر .

قورت حالته تحول ایدن انسان

فلیب قه رار یوس نام محرر حسکابه ایدر که ۱۵۴۴ تار یخسده هس دوقه لغی اورمانلرنده ور بلوک قورتلر ایچنده بر دلیقانی بولشلر . دلیقانی قورتلر کبی درت ایاق اوزرنده یورر ایش و اوقدر چابوق قوشلر ایش که ارقه سندن ینیشبله بیلک ممکن اولمز ایش . چوجغی بو صورتلر درت ایاق یور بیکدن قورتارقی ایچون پک چوق چالشلر . نهایت کوکسنه و صرینه تخنه باغلابه رق موفق اوله بیلشلر . اوزمان هس دوقه سی بولنان یرنس هازی مر قومه خواجدر تعیین ایتدکن ماعدا کندیسنی دخی بالذات تعلیم و تربیه سنه اهتمام ایش ایشده صرف ایدیلان امکملرک جمله سی بوشه چیقمش . حقیقده ایدیلان معامله به عادت و حشی بر حیوان کبی شاشقین شاشقین باقوب هیچ بر اهمیت و یرمز ایش . کوزی دایما قیرده دایما صخراده اولدیغندن عالم وحشی مدینه بالترجیح هر حاله ینه اورایه قاجق عزمنده بولندیغی اکلاشیلور ایش . قویون حالته تحویل ایش انسان هولانده لی تولیوس نام طبیب ایرلانده قیرلند و بر سوری وحشی قویونلر ایچنده تعیش ایدر . شاب امر در چوجق بولندیغی

روایت ایدر . وجودی قویون بر باغیسی کبی بر تولا ایلر مستور اولوب اصلا تکلم ایدر و قویون کبی مله مکدن بشقه تلفظه مقتدر اولمز ایش . الت مدافعه سی قویون کبی بالکر باشندن عبارت اولوب لکن پک زیاده قوتی حائر اولدیغندن قفا سنک قوت ضربی هر کمی تهدید ایدر ایش .

بیچاره انسانلغی بتون بتون فراموش ایلدی کبی جهته کندیسنی عادت قویون ظن ایدر . و اولتایارق تعیش ایلر ایش . حتی برکون اولتادیغی برده بر قصراق کندی چترارینه تعرض اتمکله برتوس اورارق قصراغی برده ورش کندیسنی استزاده کوتور مشلر و اوراده تعلیم و تربیه سنه چالشلر ایشده ممکن اوله مامش .

بوندن بشقه بورهاونام معلم دخی بش یاشسنده غیب اولدیغی حالده وحوش ایچنده یومش اولان بر چوجغی حسکابه ایدر . بو چوجق انسانلغی بتون بتون اونومش و اوت و چن و یمیش ایلر تعیش ایدر ایش . حتی سائر وحوش مثلا ضررلی اولتازی اوکرندیگی و طایندیغی جهته انلری بیکدن احتراز کوستر ایش . کندیسنی انسانلی علمنه صوقدقلری زمان اسکی حیوانلغی غیب ایتدیکندن طولانی مائر ناسف کوستر و ارالق بولدیغی قاجغه چالیشور ایش . بورهاو چوجقک بو حالنی عالم انسانیتک هیچ بروقده عالم حیوانینه سعادت جهتنجه رحیمانی اولدیغنه دلیل اتخاذ ایدر ایش .

بو قبیل متوحشلرک تار یخده پک چون

کورغمز ایدی . قره ده قوشد یغنی قدر
سرعت و سهولتله صوده دخی یوز و پیشینه
دوشوبده قووالدیغنی بالغی التدن قاچرمق
پک نادر واقع اولوردی .
پک چوق وفته قدر انسان کی کیمک
ویمک و یاتمقدن نفرت کوستردی . دائماً
یمک ایچون چیک ات وایچمک ایچون فان
ارابوب تتره و قسنی یا اغاجک طرماتق
ویاخود صوده یوزمکله کچورردی .
پرچوق وقت بوضورتله یشادقدن صکره
چات پات اقردی سوبلکه باشلامش
و ماسبق احوالی اوزرینه صوریلان سؤالره
انسانجه سنه جواب ویره میوب غیب اتمش
اولدیغنی بر رفیقندن صورت مفارقتی بوجه
آتی حکماک ایشدر .
« برگون ایکییز براسکده برنهر ایچنده
یوزر ایکن بر سس باطلادیغنی دوبدق .
فورقدق صوبه طالقدق . مکر بر آوی
ایمش . صکره نهردن چیققدق بر اورمانه
طالقدق . اورمانده تسبیح کبی رشی
بولقدق بونک اوزرینه برغوغاچ قاردق تسبیحی
ایکییز دخی بیلکه کی قولره طالق ایستردک
ارقداشم بنم قولره اوردی . بن دخی اتی
قالدیروب یره اوردم . هر طرفی
پاره لکشیدی . صکره اجبدم اغاج ساقزی
قوبارارق یاره لر یک اوزرینه قویقدق ایچون
بر اغاجک اوزرینه چیدقم . اغاجندن
اینوب باقیم که ارقداشم بوق . ایشته
بوندن ایکی کون صکره سزینی طوتدیکر ،
قره ده اولکی حالرینی سؤال ایدرلر
ایدی . انجق « ده اولی ده بویه ایدم »

دیمکدن بشقه جواب بوله من ایدی .
صورت معیشتک تبدلی اوزرینه اوزون
اوزادی به خسته لغه دوچار اولوب اولکی
فوق العاده قوتنی غیب ایتدی . لکن
چیک اته وفاته اولان هوس و اشتها سنی ممکن
دکل غیب ایده میوب پرچو جق کوردیکی
زمان فائنه اولان اشتها سندن ناشی هب
چو جفک یوزینی بالاردی .

صوبنی حصارینک سینوری وفات
ایلدیکی زمان بیچاره قری بر مناسره حبس
ایتدیلر . بیچاره سربستی حرکاتدن بتون
بتون محروم قالدیجه پک فنا بر حاله دوچار
اولوب کویا تبدیل هوا اتمسی ایچون
کندیسنی مناسرتدن مناسره نقل ایتکه
باشلادیلر . ائدن صکره نه اولدیغنی وزیه
کندیکی حقنده هیچ بر معلومات ائتمدی .
ایشته بو کی وقوعات و موجودات
اثبات ایدر که انسان حال و حشته و تک
وتنها بر صورتده یشایه جق اولور سه جیل
و مقتضای انسانی بتون بتون غیب ایدوب
عادتا بهام مبتلا سنه اینزهر هانکی نوع
حیوانک یاننده بولنه جق اولور ایسه او
حیوانک طبیعتی آور .

بر کوچک ملاحظه

ایندی حال بو مر کرده ایکن انسانک
صرف حصائل ملکیه ایله قاهره عالمده
هیچ بر فخالقه تشب ایتامسی محال اولدیغنی
دعوا ایدن فلاسفه تک اعتقاد رینی تسلیمه
یجبور اوله جفتمز ؟

